

Tijdschrift
voor
Numismatiek

EUROPEES GENOOTSCHAP VOOR MUNT- & PENNINGKUNDE

VOL. XXVII

Tweemaandelijks tijdschrift

Nr. 2 1977

Redactie : VAN KEYMEULEN André
Jules Lootenslaan 33
9620 ZOTTEGEM

Thesaurie, publiciteit, verzending : LE MAIRE Pierre
De Broquevillelaan 53, bus 12
1200 BRUSSEL

Bijdrage : Beschermend lid : 500 fr.
Lid : 300 fr. — Buitenland : 350 fr. te storten
op P.C.R. nr. 000-0846038-04 van het E.G.M.P. te Brussel of
via de afdelingen.

BELGISCH MILITAIR GELD

In ons *Tijdschrift voor Numismatiek* van september 1975 verscheen van de hand van de heer J. Herbiet het interessant artikel « Loting en numismatiek », waarin o.m. een beschrijving werd gegeven van twee Franse lotingspenningen. Dit artikel bracht mij op de gedachte dat lotelingen die « erin geloot » waren nadien in aanraking konden komen met numismatische stukken. Zij werden dan immers ondergebracht in kazernes of kampementen en in de kantines van sommige daarvan was voor hen speciaal geld in omloop. Het is merkwaardig dat in het algemeen weinig of niets bekend is over dit militair geld.

Naar mijn weten bestaat er slechts één catalogus van en wel die van James J. CURTO, die in 1970 zijn prachtig uitgevoerd werk « *Military Tokens of the United States 1866-1969* » liet verschijnen. Enkele duizenden militaire munten — ook bijvoorbeeld de stukken gebruikt in Amerikaanse militaire kampen gelegen in Frankrijk en Duitsland

— worden uitvoerig beschreven. Hoe moeilijk dit catalogiseren is blijkt wel uit het feit dat Curto mij onlangs nog schreef een supplement op zijn boek klaar te hebben waarin nog maar eens 4000 tot nu toe niet gecatalogiseerde tokens zijn opgenomen.

Voor Europa kennen wij helaas slechts enkele meestal incidentele vermeldingen van militair geld. Paul DUGENDRE gaf in zijn door ons Genootschap uitgegeven « *Catalogue des Monnaies de nécessité en Métal, émises depuis 1914 jusqu'en 1926 en France & aux Colonies* » één bladzijde met militaire munten en THIMONIER vermeldt ongeveer dezelfde munten verspreid over zijn gehele catalogus « *Monnaies et Billets de Nécessité 1914-1931* ». Afgezien van één enkel stuk in SCHULMAN's catalogus « *La Guerre Européenne 1914-1919* », Amsterdam 1916-1919, was Fritz GISEKE — voor zover mij bekend — de eerste die in zijn catalogus « *Das deutsche Notgeld 1915-1921, II. Teil, Hartnotgeld* », Frankfurt am Main 1922, Duits militair geld heeft opgenomen en wel twee en een halve bladzijde. Walter FUNCK was wat uitgebreider. Hij wijdde in zijn catalogus « *Deutsche Privatnotmünzen ab 1916* », Neuenburg - Oldbg. 1964, bijna zes bladzijden aan militair geld. In al deze gevallen echter gaat het in principe om « noodgeld » uit de eerste wereldoorlog, hoewel soms ook oudere stukken zijn vermeld. De beschrijvingen zijn voorts zeer summier. De juiste op de munten voorkomende tekst wordt niet weergegeven.

Voor België was Charles LEFÉBURE in zijn catalogus « *La Frappe en Belgique Occupée* », Bruxelles 1923, uitvoeriger. Hij omschreef de munten nauwkeurig en hij gaf van de meeste ook afbeeldingen, doch ook hij behandelde uitsluitend de tijd van de eerste wereldoorlog en enkele jaren daarna.

Tenslotte vinden wij in SCHULMAN's handboek « *Nederlandse munten van 1795-1975* », Amsterdam 1976, de Nederlandse militaire plastic munten deskundig toegelicht en beschreven. De enkele verder nog bekende oudere Nederlandse militaire munten zijn niet opgenomen.

Naar ik meen moet het mogelijk zijn met vereende krachten te komen tot de samenstelling van een catalogus van Belgische en Nederlandse militaire munten en als eerste stap daartoe geef ik hierbij — voor wat het Belgisch geld betreft — een beschrijving van alle stukken welke mij bekend zijn uit particuliere en officiële verzamelingen en uit de eerder genoemde catalogus van LEFÉBURE, wiens collectie zich overigens in het Penningkabinet te Brussel bevindt. Opgenomen zijn de stukken welke door militairen in België in hun kantines zijn gebruikt, alsmede katinemunten gebruikt door Belgische burgers, die gedwongen waren voor het Duits leger te werken. Na de catalogus van door Belgische militairen en burgers gebruikte stukken zijn enkele munten vermeld, vermoedelijk van Franse oor-

sprong, doch die mogelijk ook in het Belgisch leger gebruikt zouden kunnen zijn. Munten voorkomende in de verzamelingen van het Penningkabinet te Brussel zijn gemerkt met « PKB » en munten vermeld bij LEFÉBURE met « Lef. ». Voor het overige komen de munten voor in private Belgische of Nederlandse verzamelingen (gemarkt met P.V.). De nummering is zodanig gekozen dat invoegingen mogelijk blijven. Helaas moest de vermelding voor het merendeel nog beperkt worden tot een beschrijving zonder meer en zonder enige toelichting, om de eenvoudige reden dat omtrent de fabrikanten van de stukken, omtrent oplagecijfers en jaar van aanmaak praktisch niets bekend is. Ook komen op enkele munten afkortingen voor waarvan mij de betekenis nog ontgaat. Welk lid van ons Genootschap (militair of oud-militair) kan ons helpen deze letters te verklaren?

Deze catalogisering is geschied in samenwerking met ons medelid, de heer J. De Ley uit Schoten. Dank is verschuldigd aan de heer M. Thirion van het Penningkabinet te Brussel, die ons bij de opstelling van dit artikel met goede raad terzijde heeft gestaan.

Getracht werd inlichtingen te verkrijgen bij enkele legermusea in België en Nederland. Hierbij werden van de adjunct-conservator van het Koninklijk Museum van het Leger en van Krijgsgeschiedenis te Brussel, de heer J. Lorette, enkele waardevolle aanwijzingen ontvangen, waarvoor wij hem gaarne danken.

Aangenomen mag worden dat er behalve de hieronder beschreven militaire munten in België nog andere in gebruik zijn geweest. Daarom hierbij de oproep aan een ieder die een Belgische militaire munt bezit of enkele, welke in deze catalogus niet is of zijn vermeld, ons daarvan — liefst met een foto of duidelijke potlooddoordruk en in ieder geval met gegevens omtrent metaal, diameter en tekst — mededeling te doen. Enkele toelichting daarbij zal op hoge prijs worden gesteld. Ook ontvangen wij graag meldingen van stukken waarvan vermoed wordt dat het militaire munten zijn. Opgaven kunnen aan de redactie van het *Tijdschrift voor Numismatiek* worden ingezonden.

CATALOGUS

A. Munten gebruikt door Belgische militairen en burgers.

100. BRASSCHAET.

1. Vz. MESS DE LA TROUPE / 5MES / POLYGONE / DE
BRASSCHAET

Kz. 5

P.V. — geelkoper, centraal gat — ø 24 mm.

140. HOMBOURG.

1. Vz. Monogram D W in cirkel van laurierbladeren.
Kz. Blank.

PKB — Lef. 1844, pl. XLVIII — zink — ø 28 mm.
Jeton in gebruik geweest in de Duitse kantines te Hombourg voor Belgische burgers, gedwongen werkzaam aan de spoorlijn van Antwerpen naar Aken. Vervaardigd door de firma Paul Fisch.
D W = Deutsche Wehrmacht (?).

160. RHISNES près de NAMUR.

1. Vz. CANTINE / DU / FORT / DE / SUARLÉE
Kz. 10
P.V. — geelkoper, achthoekig — 21,5 mm.

Het fort Suarlée, dat deel uitmaakte van de grote cirkel forten rond Namen doch waarvan thans nagenoeg niets meer te zien is, was gelegen op het grondgebied van de gemeente Rhisnes, ten westen van Namen. Niet duidelijk is geworden waarom dit fort niettemin de naam van een aangrenzende gemeente kreeg.

180. TOURNAI.

1. Vz. ARTILLEURS VOLONTAIRES / TOURNAISIENS
rond 2 gekruiste kanonslopen.
Kz. BON / POUR 1 VERRE / DE BIÈRE
PKB — geelkoper — ø 23 mm.

B. Munten zonder plaatsaanduiding, gebruikt door Belgische militairen en burgers.

220. 1. Vz. CAFÉ DE LA / GARDE CIVIQUE. In het midden
1917
Kz. 10
PKB — Lef. 1673, pl. XLIV — zink — ø 24 mm.

2. Vz. Als 220.1.
Kz. 15

PKB — Lef. 1673, pl. XLIV — koper — ø 24 mm.
220.1 en 2 werden vervaardigd door de firma Paul Fisch.

230. 1. Vz. en kz. MESS C.F.B / 5 CT
P.V. — zink, centraal gat, achthoekig — 19 mm.
2. Als 230.1, doch op vz. en kz. 10 CT
P.V. — zink, centraal gat, achthoekig — 22 mm.
5. Vz. en kz. MESS C.F.B. / DINER
P.V. — geelkoper, centraal gat — ø 27 mm.
Hoewel aanvankelijk met stelligheid werd aangenomen dat de munten met C.F.B. bij het Belgisch leger in gebruik geweest zijn, is daar in de loop van ons onderzoek enige twijfel aan gerezen. Een suggestie dat C.F.B. zou betekenen CANTINE FORCES BELGES wordt door de heer Lorette afgewezen aangezien een dergelijke organisatie vóór 1940 niet bestond. De kantines waren toen in en door de eenheden zelf ingericht. De mogelijkheid werd geopperd dat C.F.B. de afkorting zou zijn van CHEMINS de FER BELGES, doch dit wordt onder grote reserve vermeld. Ons is niet bekend dat de Belgische Spoorwegen ooit deze naam hebben gevoerd. In Lionel Wieners boek « *Les Titres de Transport* », Parijs, z.d., komt deze naam niet voor.
240. 2. Vz. D.C. / (handgranaat).
Kz. 2 (ingeslagen).
P.V. — geelkoper, achthoekig — 22 mm.
3. Vz. Als 240.2.
Kz. 5 (ingeslagen).
P.V. — geelkoper — ø 20,5 mm.
4. Vz. Als 240.2.
Kz. 10 (ingeslagen).
P.V. — geelkoper, centraal gat — ø 22 mm.
Ten aanzien van de betekenis van de letters D.C. werden verschillende veronderstellingen geuit, zoals DIVISION de CUIRASSIERS, DIVISION de CAVALERIE en DEPOT

CENTRAL. Vermoedelijk slaat D.C. wel op de eenheid, gezien het feit dat op de munten de afbeelding van een handgranaat voorkomt.

250. 6. Vz. REGIMENT DES GRENADIERS / · MESS / DES SOUS OFFICIERS rond handgranaat.
Kz. Gearceerde 2 in parelrand.
P.V. — wit metaal — ø 24 mm.
260. 2. Vz. MESS / DES OFFICIERS / L.S.
Kz. BON POUR / 10°
PKB — koper — ø 21,5 mm.
280. 1. Vz. GOED VOOR / 10° / M.H.K.
Kz. BON POUR / 10° / C.M.C.
Aluminium — ø 27 mm.
2. Als 280.1, doch op vz. en kz. 25°
Aluminium, vierkant met afgeronde hoeken — 20,5 mm.
3. Als 280.1, doch op vz. en kz. 1 FR
Aluminium, zeshoekig — 22 mm.

Deze munten, welke in vele verzamelingen voorkomen, werden na de tweede wereldoorlog in gebruik genomen in de Militaire Hoofd Kantine (Cantine Militaire Centrale). Uit ingewonnen informatie is gebleken dat zij niet op de Munt te Brussel zijn geslagen. Vermoedelijk werden zij door Fibru-Fisch N.V. vervaardigd, doch van die zijde kon helaas geen definitief uitsluitsel hieromtrent worden verkregen. Op een verzoek om inlichtingen aan het Ministerie van Landsverdediging werd in het geheel geen antwoord ontvangen!

C. Mogelijk Belgisch, maar vermoedelijk Frans militair geld.

310. 5. Vz. 2·R·E·I / ·FOYER DU LEGIONNAIRE· in dubbele cirkel.
Kz. 1 = met in het midden handgranaat.
P.V. — aluminium, centraal gat — ø 30 mm.
- Op de voorzijde van deze munt komt als muntmerk voor een driehoek met daarin een klaverblad en « T&Cie » in spiegel-schrift. Dit is het merk van de — tot nog toe onbekende, vermoedelijk Franse — fabrikant, die ook twee series munten voor de Broeders van Liefde heeft vervaardigd (zie hiervoor het artikel van de heer De Wever in *Tijdschrift van het Europees Genootschap voor Munt- en Penningkunde*, 1961, p. 151 e.v.). Naar de heer Lorette mededeelde kan vrij zeker worden aangenomen dat het hier een munt van het Frans Vreemdelingen-legioen betreft. R.E.I. betekent dan RÉGIMENT ÉTRANGER d'INFANTERIE.

311. 4. Vz. FOYER / DU / LEGIONNAIRE / DU KREIDER
Kz. 1^F
P.V. — geelkoper — ø 25 mm.
Aangenomen mag worden dat het ook hier een munt van het Frans Vreemdelingenlegioen betreft.
330. 3. Vz. CERCLE DES SOUS-OFFICIERS / 5EME / E.T.E.M.
Kz. 20° in parelrand.
P.V. — wit metaal, achthoekig — 23,5 mm.
De heer Lorette acht de toewijzing van dit stuk aan Frankrijk waarschijnlijk aangezien het woord « Cercle » wel aldaar maar praktisch nooit in België voor kantine e.d. werd aangewend.
350. 1. Vz. CERCLE DES SOUS-OFFICIERS / 7 in hoorn / ·CHASSEURS·
Kz. 5 onder twee gekruiste sabels met sjako.
P.V. — koper — ø 23,5 mm.
In België waren — naar door de heer Lorette werd bericht — geen 7 regimenten te paard. Indien de « 7 » in de hoorn derhalve het nummer van het regiment aanduidt — hetgeen waarschijnlijk lijkt — zou het onderhavige stuk van Franse oorsprong zijn. Overigens geldt ook hier de opmerking bij 330.3 omtrent het woord « Cercle ».
370. 3. Vz. 72^E RÉGIMENT D'INFANTERIE. rond 25°
Kz. 25°
P.V. — geelkoper, gegolfde rand — ø 24,5 mm.
Op de voorzijde van deze munt komt als muntmerk voor een driehoek met FC = F. Carteaux te Parijs.
De in deze rubriek vermelde munten zijn niet opgenomen in de eerder genoemde catalogus van DUGENDRE.

D. Door Duitse militairen gebruikte munten.

410. BRUGGE.
1. Vz. KRIEGERHEIM 20 in cirkel.
Kz. Blank.
PKB — Lef. 1006, pl. XXVII — zink — ø 21 mm.
4. Als 410.1, doch in plaats van 20, blank veld met ingeslagen 100.
PKB — Lef. 1005, pl. XXVII — zink, achthoekig — 25 mm.
Voor deze munten zie men ook : W. FUNCK, *op. cit.*, onder nr. 1192 : Brügge (Belgien). Deutsches Soldatenheim. Jahr? rund? Rand?
1.	20 Z Dm.	mm.
		Siehe « Notgeld » 1925, S. 226
2.	100 Z Dm.	mm.

FUNCK heeft blijkens zijn catalogisering deze munten zelf niet gezien, doch kennelijk zijn hiermede de Kriegerheimmunten bedoeld.

420. BRUSSEL.

1. Vz. RES. E.I.R. 3 / — KOMP / N° — (vóór Komp ingeslagen « 8 » en na N° « 135 »).

PKB — Lef. 26, pl. II — aluminium met oog — ø 35 mm.

Identifikatiepenning voor leden van een Duits landweer-regiment te Brussel. De letter « E » in E.I.R. is evenwel voor deskundigen tot nu toe onverklaarbaar. Ersatz lijkt onwaarschijnlijk na het woord Reserve. Wellicht betekent de « E » hier Einsatz? Onder nr. 27 vermeldt LEFÉBURE eenzelfde penning als « proef » (?) met eveneens « 8 » ingeslagen voor Komp doch in plaats van het nummer « 135 » achter N° ingeslagen « 8 ».

11. Vz. GUSTAVE LANGE / * BRÜSSEL*

Kz. 5

PKB — Lef. 2019 — zink — ø 24 mm.

LEFÉBURE geeft als metaal voor deze munt in zijn catalogus ijzer. Dit berust kennelijk op een vergissing. De munt in zijn collectie is uit zink.

13. Als 420.11, doch 25 op kz.

PKB — Lef. 2001, pl. L — verkoperd ijzer — ø 24 mm.

14. Als 420.11, doch 50 op kz.

PKB — Lef. 2019 — aluminium — ø 24 mm.

15. Als 420.11, doch 1 (Frank.) op kz.

PKB — Lef. 2019, pl. LV — verkoperd ijzer, zeshoekig — 24 mm.

20. Vz. SPEISGEMEINSCHAFT * rond T.A.

Kz. Versiering.

PKB — Lef. 1949, pl. L — zink — ø 24 mm.

Volgens LEFÉBURE werd deze jeton gebruikt in een Duitse militaire kantine in de Nieuwstraat (Local du Bon Génie), waarvan de beheerder een zekere Lange zou zijn geweest, waarschijnlijk dezelfde als de eerder genoemde Gustave Lange. Een verklaring voor de letters T.A. wordt door LEFÉBURE niet gegeven. De munten zouden in Brussel zijn vervaardigd.

430. CHARLEROI.

1. Vz. MILITAER-SHWELLEN-ABTEILUNG I rond BROT

Kz. Versiering.

PKB — Lef. 2051, pl. L — zink — ø 24 mm.

2. Als 430.1, doch op vz. « CAFFEE » (sic).

PKB — Lef. 2052, pl. L — zink, vierkant met afgeronde hoeken — 24 mm.

3. Als 430.1, doch op vz. « MITTAC » (sic).

PKB — Lef. 2053, pl. L — zink, zeshoekig — 24 mm.

Met een vraagteken vermeldt LEFÉBURE dat deze jetons in gebruik geweest zouden zijn in de kantine van de 1ste Compagnie Luchtmacht van het bezettingsleger in Charleroi. Het woord « Schwellen » betekent echter o.m. dwarsligger van een spoorbaan. Het lijkt daarom meer voor de hand te liggen dat het hier om genietroepen ging. De fout op de derde munt doet vermoeden dat zij niet in Duitsland, doch in Frankrijk of België zijn vervaardigd. In de beschrijving van nr. 430.2 op pagina 175 van LEFÉBURE's boek staat « KAFFEE ». De afbeelding op plaat L heeft echter « CAFFEE ».

450. LIBRAMONT.

4. Vz. MIL. EISENBAHN / KASINO / LIBRAMONT
Kz. 50

PKB — Lef. 1991, pl. L — ijzer — ø 26 mm.

Volgens LEFÉBURE zou deze munt gebruikt zijn in een kantine voor Belgische gerequireerde burgers, werkzaam aan de spoorlijn van Antwerpen naar Aken. Dit moet op een vergissing berusten aangezien Libramont is gelegen aan de spoorlijn Brussel-Namen-Luxemburg. Nog afgezien daarvan lijkt het ook onwaarschijnlijk dat onvrijwillig voor de bezetter werkende Belgische burgers tot een Duits militair kasino zouden worden toegelaten. Aangezien derhalve aangenomen moet worden dat het hier een in België gebruikte Duitse militaire munt betreft, heeft de indeling in deze rubriek plaats gevonden.

* * *

De heer Thirion was zo vriendelijk ons te wijzen op een catalogus, rond 1924 verschenen. Het betreft hier Ch. DUPRIEZ, *La grande guerre. Médailles, insignes, monnaies et jetons. Liste à prix marqués*. In deze prijslijst die dus kort na de verschijning van het boek van LEFÉBURE werd uitgegeven, komen uitsluitend bij LEFÉBURE vermelde stukken voor, vaak in volledige reeksen. Het vermoeden bestaat daarom dat het dubletten uit de verzameling van laatstgenoemde betrof. In deze prijslijst worden de volgende in onze catalogus opgenomen stukken aangeboden:

- 420.11 (Dupriez 933) - 15 f. (Dupriez geeft voor deze munt ook als metaal zink)
420.14 (Dupriez 932) - 15 f.
420.15 (Dupriez 931) - 15 f. (Dupriez zegt hier ook 1 « Franc ».)
420.20 (Dupriez 890) - 25 f.
430.1 (Dupriez 951) - 35 f.
430.2 (Dupriez 952) - 35 f.
430.3 (Dupriez 953) - 35 f.

F. J. BINGEN

Op 2 april 1977 overleed de heer F. J. Bingen, een van de eerste leden van ons Genootschap.

Ontegensprekelijk was hij de grootste kenner van private penningen. Ieder degelijk werk op dit gebied is hem minstens iets verschuldigd. Tot op het laatst bleef hij zeer actief, getuige zijn laatste artikel in dit nummer van het Tijdschrift. Een kwart eeuw omgang met hem leerde ons dat, ver boven de numismaat, de heer Bingen een mens was en dit in de edelste betekenis van het woord. Zijn verlies zal door velen diep aangevoeld worden.

In naam van de leden van het Europees Genootschap voor Munt- en Penningkunde, bieden het Bestuur en de Redactie Mevrouw Bingen en de familie hun welgemeende gevoelens van deelneming.

HET 5 FRANCS-STUK 1887 VAN DE ONAFHANKELIJKE CONGOSTAAT

De eerste muntslag van de Onafhankelijke Congostaat vond plaats krachtens het Besluit van de Koning-Souverein Leopold II van 27 juli 1887, dat de uitgifte regelde van stukken van 1, 2, 5 en 10 centimes in koper en 1/2, 1, 2 en 5 francs in zilver.

Het Munthof te Brussel kreeg opdracht om vóór 14 augustus 1887 een aantal zilverstukken van 1/2, 1 en 2 francs te slaan, evenals 8.000 stukken van 5 francs (dit is het totaal aantal voorzien door het Besluit van 27 juli 1887). Tevens werd bepaald dat een honderdtal van deze 5 francs-stukken zouden dienen als gift aan hooggeplaatste personen.

De directeur van het Munthof kreeg echter op 5 september 1887 (dus ongeveer 3 weken nadat de stukken klaar hadden moeten zijn) instructies voor de onmiddellijke aanmuntning van 7.900 stukken van 5 francs. Hieruit kunnen wij twee besluiten trekken:

1. de bestelde stukken van 1/2, 1 en 2 francs waren op de voorziene datum gereed omdat in de instructies geen gewag gemaakt werd van deze stukken. Dit besluit wordt gerechtvaardigd door het feit dat het Munthof op 13 augustus een niet nader gespecificeerde zending zilveren munten naar Antwerpen stuurde vanwaar deze naar Congo werden verscheept.
2. het honderdtal stukken van 5 francs, bestemd voor de hooggeplaatste personen was klaar, zoniet voor 14 augustus dan toch voor 5 september aangezien in de instructies melding wordt gemaakt van 7.900 in plaats van 8.000 stukken.

Men kan zich nu de vraag stellen waarom het Munthof, na het slaan van de eerste honderd 5 francs-stukken, de aanmuntning gestopt heeft? Volgens Charles Dupriez in zijn werk *Monnaies et essais monétaires du Royaume de Belgique et du Congo Belge*, Bruxelles 1949, moet men het antwoord zoeken in het feit dat de stempels van deze stukken om een of andere reden moesten hersneden worden en dat men de eerste honderd stukken geslagen had met de afgekeurde stempels en de overige 7.900 met de definitieve die blijkbaar niet tijdig klaar waren.

Er bestaan nu inderdaad twee duidelijk onderscheiden typen van de 5 francs-stukken 1887:

- het eerste draagt op de voorzijde het omschrift LEOPOLD II ROI DES BELGES SOUV. DE L'ETAT INDEP. DU CONGO (zie Dupriez, II, blz. 329, nr. 2 en plaat 34). Het zou alleen in gepolijste uitvoering bestaan (zgn. flan bruni) en wordt aanzien als zeer zeldzaam (R 2).
- het tweede type (het gangbare) draagt het omschrift LEOPOLD II R.D. BELGES SOUV. DE L'ETAT INDEP. DU CONGO (*ibid.*, nrs. 7 en 8). Het bestaat zowel in de gewone als in de gepolijste uitvoering (maar dan in medailleslag). Deze laatste is zeer zeldzaam.

Indien nu de verklaring van Dupriez in verband met het te laat klaar komen van de stukken korrekt is, dan moeten wij aannemen dat de eerste honderd stukken van het eerste type zijn en dus in gepolijste uitvoering. Indien er nu werkelijk honderd stukken van het

eerste type zouden zijn, dan zou er af en toe toch één op de numismatische markt moeten opduiken. Voor zover wij weten is dit de laatste jaren niet gebeurd, tenzij misschien op een veiling georganiseerd door de Amerikaanse numismaat Jess Peters in januari 1975 waar een 5 francs-stuk in gepolijste uitvoering werd aangeboden doch waarvan wij niet weten of dit nu het eerste of het tweede type was.

Wij kunnen dus niet akkoord gaan met de verklaring van Dupriez.

Wij zouden een beroep willen doen op de lezers om een antwoord te vinden dat tegelijkertijd uitlegt

- a) waarom de aanmuntning tijdelijk werd onderbroken na het slaan van de eerste honderd stukken, zodat de 8.000 bestelde munten niet tijdig klaar kwamen en rekening houdt met het feit
 - b) dat er inderdaad twee typen bestaan, zodat er dus wel degelijk een hersnijden van de stempels heeft plaatsgevonden
 - c) dat het eerste type als zeer zeldzaam wordt aanzien (dit betekent dus geslagen op heel wat minder dan 100 exemplaren).
- Enkele van de volgens mij mogelijke verklaringen zijn:

- 1) de stukken van het eerste type, waarvan er dus 100 zouden geslagen zijn, werden grotendeels vernietigd, wat meteen hun zeldzaamheid verklaart.
- 2) het eerste type is niet zo zeldzaam als wordt vermoed.

Lezers die een stuk van het eerste type in hun verzameling bezitten worden verzocht dit te laten weten aan de redactie. Ook alle andere mogelijke inlichtingen worden in dank aanvaard.

Jan MOENS

ONUITGEGEVEN BRABANTSE HALVE DUKATONS VAN KAREL II (1665-1700)

Het Penningkabinet van Brussel verwierf onlangs twee onuitgegeven halve dukatons, geslagen te Antwerpen respectievelijk in 1671 en 1674 voor rekening van Karel II (1665-1700).

Beschrijving:

Vz.: CAROL.II.D.G.HISP.ET.INDIAR.REX / .16 hand 71. Borstbeeld naar rechts.

Kz.: ARCHID.AVST.DV / X.BVRG.BRAB.Z^c. Gekroond wapenschild, gehouden door twee leeuwen.

Antwerpen, 1671, zilver, 16,15 g.

Vz.: CAROL.II.D.G.HISP.ET.INDIAR.REX / .16 hand 74. Borstbeeld naar rechts.

Kz.: ARCHID.AVST.DV / X.BVRG.BRAB.Z^c. Gekroond wapenschild, gehouden door twee leeuwen.

Antwerpen, 1674, zilver, 15,84 g.

Hoewel er amper driehonderd jaar moet voor teruggegaan worden, toch blijft de muntslag van Karel II (1665-1700) één van de moeilijkst te rekonstrueren aanmuntingen uit onze muntgeschiedenis. Het is vooreerst onmiskenbaar dat de munten van Karel II op kwalitatief vlak de minst geslaagden zijn uit onze moderne aanmuntingen, zulks wegens moeilijkheden tussen het centraal gezag en het munterskorps. De onverzorgde afwerking en de welbewuste nalatigheden zoals fouten in de omschriften⁽¹⁾ zijn duidelijke bewijzen van een zwak regeringsbeleid waarop ook het gebrek aan onderlinge samenwerking wijst tussen de diverse muntslagplaatsen van de Zuidelijke Nederlanden. Deze minderwaardige kwaliteit van de munten bracht vervolgens mee dat de stukken niet geschikt waren om lange tijd na de dood van Karel II in de muntomloop te verwijlen, vandaar de beslissing van de Oostenrijkse keizerin Maria-Theresia (1740-1780) om de nog in omloop zijnde munten van haar voorgangers uit de circulatie te bannen en te hersmelten voor haar eigen aanmunting, reden waarom tenslotte weinig stukken uit de tweede helft van de 17de eeuw tot ons gekomen zijn.

Elk terugvinden van een tot heden onbekend gebleven muntstuk betekent derhalve een belangrijke bijdrage voor de rekonstruktie van de muntslag uit deze periode. Het Penningkabinet nu heeft twee Antwerpse halve dukatons kunnen verwerven van respectievelijk 1671 en 1674. Tot hiertoe was steeds aangenomen geworden dat deze stukken niet bestonden omdat alleen halve dukatons met datum 1672 gekend waren en er te weinig gefabriceerd leken om over drie jaren gespreid te zijn (de zevende Antwerpse muntrekening van 3 juli 1671 tot 17 mei 1673 vermeldt een produktie van amper 17.453 halve dukatons) en tevens omdat alleen stukken van 1673 in relatief grote hoeveelheden gevonden geweest zijn. Daarom vermoedde men dat de produktie van de achtste Antwerpse muntrekening (42.390 eksem-

(1) Zie ondermeer: André VAN KEYMEULEN, Graveerfouten op de munten uit de Nederlanden vanaf de regering van Filips II (1555-1598), *Tijdschrift voor Numismatiek* 1976, blz. 166-173.

plaren voor de periode van 31 mei tot 20 september 1673) samen met die van de negende muntrekening (31.680 exemplaren voor de periode van 22 september 1673 tot 13 maart 1674) het totaal aantal halve dukatons van 1673 vertegenwoordigden. De ontdekking van de halve dukaton van 1674 bracht mee dat 1) afstand moet gedaan worden van de berekening van de slagaantallen van het stuk van 1673, dat van 74.070 op 42.390 terugvalt en 2) voor 1674 een slag-aantal moet vooropgesteld worden van 31.680 dat nochtans zeer theoretisch blijft: immers, de halve dukaton van 1674 is totnogtoe het enige exemplaar dat daarvan is teruggevonden geworden.

Dank zij de aankoop van de halve dukatons van 1671 en 1674 bezit de verzameling van het Penningkabinet thans acht van de twaalf gekende uitgiftejaartallen voor deze muntsoort.

André VAN KEYMEULEN

HET DUIJS PAPIERGELD UIT DE JAREN 1914-1924

Zonder verpozen zet het *Verlag Pröh*⁽¹⁾ haar uitgaven over het Duits papiergeld voort. Terwijl onder bovenstaande titel ons uitvoerig artikel in drie nummers van ons *Tijdschrift*⁽²⁾ werd opgenomen, verscheen als *Band 33* in de *Schriftenreihe Die Münze* een nieuwe catalogus over *Das Papiergeld des nachmaliges Landes Thüringen*⁽³⁾.

In 1976 schreven wij over deze reeks zeer verzorgde catalogi⁽⁴⁾ die zich tot een bepaald *Land* beperken, dat zij met al hun kwaliteiten toch ook een nadeel hadden. Zij stelden de verzamelaars met een onvoldoende kennis van de bestuurlijke indeling van het vroegere Duitse Rijk, voor moeilijkheden om de beschrijving en de waarde van het biljet op te zoeken wanneer men niet weet in welk van de vele Duitse *Länder* de uitgevende gemeente gelegen is.

Aan dit euvel werd nu volledig verholpen door de uitgifte van een overzichtelijke lijst samengesteld door Monika PICK, dochter van de welbekende numismaat en auteur Albert PICK. Zij vatte alle uitgaven samen in *DER NOTGELD - MUFTI*⁽⁵⁾ met als ondertitel *Ausgabeorte der Deutschen Notgeldscheine geordnet nach dem Alphabet*⁽⁶⁾.

(1) Verlag Pröh Berlin, D- 1000 Berlin 41, Forststrasse 23.

(2) *Tijdschrift voor Numismatiek* 26, 1976, blz. 68-75, 100-109 en 129-135.

(3) Hans MEYER, 1976, 145 blz., 21 × 15 cm, veel afbeeldingen.

(4) *Tijdschrift voor Numismatiek* 26, 1976, blz. 133.

(5) *Mufti* (Arabisch) is de titel van een Mohammedaans geestelijk rechtsgeleerde die in een bepaalde vorm antwoorden geeft op gerezen vragen.

(6) Uitgegeven door Dieter HOFFMANN, D-854 Schwabach, Postfach 1365.

In haar werk vermeldt Monika PICK van iedere betrokken gemeente het *Land* waarin deze gemeente ten tijde van de uitgifte gelegen was. De aard van het uitgegeven noodgeld wordt over elf kolommen nader aangeduid. Het kader dat zij voor deze opsomming opbouwde ziet er uit als volgt :

	14	Kg	Se	18	22	23	WN	45	47	KL	So
Münchberg, Bay.		x				x					
Müncheberg, Brdgbg.										x	
Münchhagen, Han.						x					
München, Bay.		x	x	x	x	x	x		x	x	

Zoals Monika PICK zelf in een voorwoord verklaart, heeft zij haar *Mufty* volledig gebaseerd op de verschillende catalogi van Dr. Arnold KELLER en stemmen de elf kolommen uiteraard met volgende noodgelduitgaven overeen :

- 14 Notgeld 1914
- Kg Kleingeld 1916-1921
- Se Serienscheine 1921-1923
- 18 Grossgeld 1918
- 22 Inflationsgeld 1922 und Anfang 1923
- 23 Inflationsgeld 1923
- WN Wertbeständiges Notgeld
- 45 Notgeld 1945
- 47 Notgeld 1947
- KL Lagergeld des 1. Weltkrieges
- SO Neueres Notgeld und sonstige Ausgaben

Wanneer men dan een beetje vertrouwd geraakt is met de gebruikelijke afkortingen van de namen der 55 *Länder*, die deel maakten van het Duitse Rijk, dan wordt het wel gemakkelijk met deze *Mufty* in de hand de catalogi van het *Verlag Pröh* als nuttige informatiebronnen vlot te consulteren. Zo is het dan bijvoorbeeld mogelijk om de biljetjes van *Silberberg* met afbeeldingen en waarden terug te vinden in de catalogus *Das Papiergeld von Schlesien 1914-1918*.

Vermelden wij ook nog dat Monika PICK voorheen reeds een eerste wegwijzer had samengesteld onder de titel DER NOTGELD-KOMPASS (?). Hierin had zij de verschillende plaatsen van uitgifte per *Land* alfabetisch geschikt en dit ook met dezelfde aanstipping van de 11 uitgegeven noodgeldsoorten.

Dit kompas was eerder bedoeld voor de verzamelaars die zich tot de uitgiften van één of meer bepaalde *Länder* beperkten en die wensten te weten welke gemeenten er voor hun verzameling in aanmerking komen.

(7) Nadere gegevens in *Der Geldschein*, Jahrg. 1, nr. 4, blz. 209

Met haar beide werken heeft Monika PICK de zoekende verzamelaars zeker een grote dienst bewezen. Met haar NOTGELD-MUFTI in het bijzonder heeft zij ervoor gezorgd dat de catalogi van het *Verlag Pröh* heel wat aan bruikbaarheid gewonnen hebben.

Wij hebben eraan gehouden dit aan de belangstellende verzamelaars bekend te maken omdat het feitelijk een aanvullende rechtzetting in positieve zin betekent van de kritiek die wij vroeger hebben geformuleerd.

Joris MERTENS

EEN ZELDZAAM JAARTAL IN DE IERSE MUNTSLAG

De hedendaagse Ierse muntslag is goed bekend. De munttypen, waarvan de technische gegevens overeenkomen met die van de Britse muntslag, zijn voornamelijk gekarakteriseerd door het nationaal embleem — de lier — op de voorzijde en de afbeelding van dieren op de keerzijde. Het betreft uitsluitend inlandse diersoorten die zo natuurgetrouw mogelijk voorgesteld worden.

In de evolutie van de Ierse hedendaagse muntslag kan men volgende perioden onderscheiden :

1. Vanaf 1928 (eerste aanmuntingsdatum van de courante typen) verschijnen : zilveren stukken van 1 shilling, 1 floirin (2 shillings) en van 1/2 crown (2 1/2 shillings), nikkelen stukken van 3 en 6 pence en tenslotte bronzen stukken van 1 farthing, 1 en 1/2 penny. Al deze munttypen hebben het omschrift « SAORSTAD EIRE-ANN ».
2. Vanaf 1939 worden voornoemde muntsoorten verder aangemunt, evenwel met het omschrift « EIRE ».
3. Vanaf 1942 worden de stukken van 3 en 6 pence vervaardigd uit koper-nikkel in plaats van uit nikkel.
4. In 1951 wordt het zilver niet meer als muntmetaal aangewend. De munttypen blijven onveranderd, maar de stukken van 1 shilling, 1 floirin en van 1/2 crown zijn voortaan uit koper-nikkel vervaardigd.
5. In 1971 gaat ook Ierland over tot het decimaal stelsel en brengt stukken in omloop van 1/2 en 1 penny, van 2, 5, 10 en 50 pence.

Voor het dienstjaar 1943 had de Centrale Bank van Ierland bij de Koninklijke Munt te Londen naast de bronzen stukken en de stukken van 3 en 6 pence (waarover trouwens niets speciaals te zeggen valt), een bestelling geplaatst van : 800.000 stukken van 1/2 crown ; 1.000.000 stukken van 1 floirin en 2.000.000 stukken van 1 shilling.

In die tijd was de Londense muntslagplaats overbelast van werk zodat de bestelling pas op het einde van 1944 kon geleverd worden. Op dit ogenblik stelde men echter vast dat de noden van de geldomloop deze supplementaire inbreng niet vereisten zodat beslist werd de geleverde stukken in de muntzakken te bewaren.

Weldra werd — zoals ook het Verenigd Koninkrijk van plan was — het ontwerp naar voor gebracht om het zilver als muntmetaal te vervangen door het koper-nikkel. Aldus besloot de Centrale Bank van Ierland de levering van 1944 definitief in haar koffers te bewaren. Het is pas in 1950 dat door een nieuwe muntwet het besluit genomen werd tot de verandering in het muntmetaal over te gaan.

Hoewel de eerste stukken uit koper-nikkel het jaartal 1951 tonen, werden zij pas in 1952 geleverd en dit op een ogenblik dat de Bank plannen had om de levering van 1944 te laten hersmelten.

Men weet niet met zekerheid wat er precies gebeurd is, maar acht à tien muntzakken, die ieder afzonderlijk een waarde vertegenwoordigden van 100 pond in stukken van 1/2 crown, vermengden zich met de muntzakken waarin de nieuwe aanmuntingen uit koper-nikkel opgeborgen waren. Aldus kwamen tussen de 6.400 en 8.000 stukken van 1/2 crown in de omloop terecht. Een muntzak met ongeveer 1.000 stukken van 1 florin onderging trouwens hetzelfde lot. De overige stukken uit zilver, dus ook de aanmunting van 2.000.000 exemplaren van 1 shilling, werden wel hersmolten.

Het hoeft geen betoog dat de stukken van 1/2 crown en van 1 florin met datum 1943 thans zeer gezocht zijn ⁽¹⁾.

M. COLAERT

(1) Deze bijdrage steunt op een studie van de heer Roy Hamilton Bowen, verschenen in *Coin World* van 17 maart 1976

ZILVEREN MUNTSLAG 1975

The Silver Institute, 1001 Connecticut Avenue, N.W., Washington, D.C. 20036 publiceerde onlangs het rapport « Modern Silver Coinage 1975 ». Uit dit rapport blijkt dat in 1975 door 67 landen niet minder dan 161 zilveren munttypen uitgegeven werden, dit tegenover 157 typen door 63 landen in 1974.

Enkele statistische gegevens :

- Het grootst aantal muntstukken werd in omloop gebracht door de Duitse Bondsrepubliek (24.000.000), gevolgd door Oostenrijk (18.608.000), de Verenigde Staten van Amerika (15.275.472), Canada (8.612.827) en Polen (5.740.759).
- Het kleinst aantal muntstukken werd in omloop gebracht door Fiji (52), gevolgd door Oeganda (100), Sint-Helena (115), het emiraat Umm-Al-Qaiwan (400) en het emiraat Sharjah (800).

- Het grootst aantal verschillende munttypen werd uitgegeven door Belize (8), gevolgd door Costa Rica, Indonesië, het eiland Man en West-Samoa (7).
- 28 van de 67 landen gaven slechts één zilveren munttype uit.
- De grootste zilverproducties werden verwerkt door Oostenrijk (285.766,5 kg), Canada (268.588 kg) en de Duitse Bondsrepubliek (168.014,6 kg).
- De kleinste zilverproducties werden verwerkt door Fiji (2,33 kg), Sint-Helena (3,01 kg) en het emiraat Sharjah (3,01 kg).
- De grootste zilverbmunten werden uitgegeven door Tonga (20 pa'anga : 62 mm), Panama (20 balboas : 61 mm), Costa Rica (25 colones : 60 mm), Oeganda (30 shillings : 60 mm) en de Cook-eilanden (50 dollars : 58 mm).
- De kleinste zilverbmunten werden uitgegeven door Groot-Brittannië (1 penny : 11,15 mm ; 2 pence : 13,44 mm ; 3 pence : 16,26 mm — het betreft de Maundy aanmunting!), Belize (10 cents : 17,0 mm) en het eiland Man (1/2 new pence : 17,14 mm).
- De zwaarste zilverstukken komen respectievelijk uit Tonga (20 pa'anga : 140,0 g), Panama (20 balboas : 132,2 g), de Cook-eilanden (50 dollars : 97,2 g), de Cayman-eilanden (50 dollars : 64,8 g) en nogmaals Tonga (10 pa'anga : 62,0 g).
- De lichtste zilverstukken zijn respectievelijk geslagen voor Groot-Brittannië (1 penny : 0,47 g ; 2 pence : 0,94 g ; 3 pence : 1,41 g — het betreft de Maundy aanmunting!), het eiland Man (1/2 new pence : 2,1 g) en Belize (10 cents : 2,77 g).

Voor de totale wereldaanmunting werd 1.040.858,252 kg zilver verbruikt. Deze munten werden vervaardigd in 37 verschillende muntateliers. Vermits de handboeken over de hedendaagse munten omzeggens nooit de namen van de muntslagplaatsen opgeven, brengt de volgende lijst de benaming van de munthoven en de landen waarvoor zij werkzaam waren. Uiteraard komen in die lijst de namen van de 67 landen voor die in 1975 zilveren muntstukken op de markt brachten.

- Administration des Monnaies, Parijs, Frankrijk : Frankrijk en Monaco.
- Allami Pénzverde, Boedapest, Hongarije : Hongarije.
- Bayerisches Hauptmünzamt, Munchen, Duitse Bondsrepubliek : Duitse Bondsrepubliek en Paraguay.
- Casa da Moeda, Lissabon, Portugal : Bolivia en Macao.
- Casa da Moeda, Rio de Janeiro, Brazilië : Brazilië.
- Casa de Moneda de Chile, Santiago, Chili : Uruguay.
- Casa Nacional de Moneda, Lima, Peru : Peru.
- Chartered Industries of Singapore Ltd., Singapore : Singapore.
- Czechoslovak State Mint, Kremnica, Tsjechoslowakije : Tsjechoslowakije.
- Eskilstuna Mint, Eskilstuna, Zweden : Zweden.

**« ASSEgni CIRCOLARE »,
HEDENDAAGS ITALIAANS NOODGELD**

Franklin Mint, Pennsylvania, Verenigde Staten van Amerika : Bahama-eilanden, Barbados-eilanden, Belize, Bermuda-eilanden, Filippijnen, Maagden-eilanden, Panama, Papoea- Nieuw Guinea, Trinidad en Tobago.

Gori & Zucchi, Arezzo, Italië : Benin, Costa Rica, Equatoriaal Guinea, Haïti, Indonesië, Jemen, Oeganda, het emiraat Sharjah en het emiraat Umm-Al-Qaiwan.

Government Mint, Kathmandu, Nepal : Nepal.

Hamburgische Münze, Hamburg, Duitse Bondsrepubliek : Duitse Bondsrepubliek.

India Government Mint, Bombay, Indië : Indië.

Israel Mint, Jeruzalem, Israël : Israël.

La Zecca, Rome, Italië : San Marino en Vatikaanstad.

Leningrad Mint, Leningrad, U.S.S.R. : Cuba.

Malta Mint, Valetta, Malta : Malta.

Mennica Panstwowa, Warschau, Polen : Polen.

Mint House, Abbassia, Kaïro, Egypte : Egypte.

Oesterreichisches Hauptmünzamt, Hall in Tirol, Oostenrijk : Oostenrijk.

Oesterreichisches Hauptmünzamt, Wenen, Oostenrijk : Oostenrijk.

Pobjoy Mint Ltd., Groot-Brittannië : het eiland Man.

Royal Australian Mint, Canberra, Australië : Cook-eilanden en West-Samoa.

Royal Canadian Mint, Ottawa, Canada : Canada, Cayman-eilanden, Haïti, Turks en Caicos-eilanden.

Royal Mint, Llantrisant, Wales, Groot-Brittannië : Costa Rica, Dominikaanse Republiek, Gambia, Groot-Brittannië, Indonesië, Malawi, Mauritius, Marokko, Nepal, Seychellen, Sierra Leone, Sint-Helena en Tanzania.

Royal Thai Mint, Bangkok, Thailand : Thailand.

South African Mint, Pretoria, Zuid-Afrika : Zuid-Afrika.

's Rijks Munt, Utrecht, Nederland : Tonga.

Staatliche Münze, Karlsruhe, Duitse Bondsrepubliek : Duitse Bondsrepubliek.

Staatliche Münze, Stuttgart, Duitse Bondsrepubliek : Duitse Bondsrepubliek.

Suomen Rahapaja, Helsinki, Finland : Finland.

The Mint Ltd., Birmingham, Groot-Brittannië : Fiji.

United States Assay Office, San Francisco, Verenigde Staten van Amerika : Verenigde Staten van Amerika.

Valcambi S.A., Balerna, Zwitserland : Dominikaanse Republiek, Haïti en Swaziland.

VEB Münze der D.D.R., Berlijn, Duitse Democratische Republiek : Duitse Democratische Republiek.

André VAN KEYMEULEN

In tegenstelling tot de eerste twee bijdragen over het aanleggen van verzamelingen met penningen uit de periode 1792-1829, bespraken we in onze derde bijdrage het vormen van een verzameling gouden penningen uit de hedendaagse tijd. Ook in dit vierde artikel zullen we een eigentijds numismatisch document bespreken. Met het vakantie-seizoen voor de deur zullen alweer velen onder ons hun verlof in Italië gepland hebben, waar sinds 1975 een soort papieren noodgeld in omloop is gebracht om het nijpend tekort aan metalen pasmunt op te vangen en waarmee merkwaardige verzamelingen kunnen aangelegd worden. Elke toerist kan dus van zijn verlof gebruik maken om ook zijn hobby te beoefenen en een mooie reeks « assegni circolare » mee naar huis te brengen. Omtrent deze noedmunt zet Peter Hauser⁽¹⁾ uiteen dat vooral kleinhandels- en kleine industriebedrijven door het toenemend tekort aan wisselgeld gedwongen waren kleine saldi te betalen door middel van telefoonjetons, bonbons, postzegels, bons e.d. Om aan die toestand te verhelpen beslisten enkele banken om, steunend op het « Regio decreto 2283 van 7 oktober 1923 » en op verzoek van de getroffen sectoren, papiergeld uit te geven waarvoor zij zelf borg zouden staan. Mits in geldige bankbrieven de tegenwaarde van het uit te geven papiergeld in de bank neer te leggen, waar ze voor controle door de Staat beschikbaar blijven en waardoor het totaal volume pasgeld geen wijzigingen kan ondergaan, kan iedere vereniging, firma of bedrijf de uitgifte vragen van « assegni » en bepalen welke nominale waarde deze moeten hebben. Deze « assegni » zijn geldig in gans Italië⁽²⁾ maar kunnen in het buitenland niet worden uitgewisseld ; zij vermelden de uitgevende bank, de nominale waarde, de uitgiftedatum, het nummer van het document alsmede de opdrachtgevende vereniging of bedrijf. De numismaat vindt zodoende voldoende elementen (Peter Hauser vond niet minder dan 14 banken, waarvan de Banca Cattolica del Veneto alleen al « assegni » uitgaf voor minstens 12 verenigingen) om een merkwaardige historische verzameling aan te leggen. Historisch omdat deze noedmunt 1) een wel doeltreffende publiciteit vormt voor de opdrachtgevende vereniging wier naam zodoende in gans Italië dagelijks ettelijke keren onder ogen van iedereen wordt gebracht, wat met weinig andere publiciteitsmedia mogelijk is en 2) een dusdanige winst oplevert voor

(1) P. HAUSER, « Der Assegno Circolare », *Mitteilungen der Oesterreichischen Numismatischen Gesellschaft*, XX, 1977, nr. 1, blz. 6-8.

(2) « Noodgeld in Italië », *De Muntkoerier*, 5, 1976-1977, nr. 12, blz. 10. Hier wordt gesteld dat heelwat « assegni » slechts geldig zouden zijn voor een welbepaalde streek, wat ons minder aanvaardbaar schijnt.

de banken, die de door toeristen uitgevoerde «assegni» nooit meer hoeven terug te betalen, alsmede de door zorgeloosheid en broosheid verloren gegane of vernietigde papieren, dat waarschijnlijk het aantal uitgevende banken nog zal toenemen en mogelijk zelfs de Italiaanse staatsbank uiteindelijk zal volgen. Hauser geeft als oorzaken voor het tekort aan pasmunt de vertraging op die de levering aan Italië van in Duitsland bestelde muntmachines opliep, het oppotten door partikulieren van de roestvrijstalen stukken van 50 en 100 lire omwille van hun metaalwaarde, de export van pasmunt door toeristen en tenslotte de onwettige uitvoer van munten naar Japan waar uurwerk-kastjes zouden vervaardigd worden uit de roestvrijstalen schijven. Wat daarvan ook zij, we wensen graag geluk aan numismaten-toeristen die in Italië een «assegni» verzameling gaan samenstellen die, naargelang de omstandigheden, per bank, per opdrachtgever, per waarde, per afbeelding — heelwat «assegni circolare» beelden landschappen en gebouwen af of dragen watermerken — per streek kan gevormd worden. Het Penningkabinet van de Koninklijke Bibliotheek (3) zal trouwens graag, mits voorafgaandelijk te worden ingelicht, tegen een redelijke vergoeding elke degelijk gevormde reeks in zijn historische verzamelingen opnemen.

J. LIPPENS

(3) De verzameling telt «assegni» voor: Istituto Bancario San Paolo di Torino, Torino 21.01.1976, Genova 12.01.1976, Torino 27.01.1976 ter waarde van 200, 100 en 50 LI voor respectievelijk de Confesercenti, de Associazione del Commercio e del Turismo della Provincia di Genova en de Confesercenti; Il Credito Italiano, Firenze 10.03.1976, Milano 08.03.1976 en Torino 09.03.1976 ter waarde van 200, 150 en 100 LI voor respectievelijk de Unione Regionale del Commercio e Turismo della Toscana, de Unione del Commercio e del Turismo della Provincia di Milano en de Associazione Piemontese Grossisti a Ortoflorofrutticoli; Istituto Bancario Italiano, Torino 16.03.1976, ter waarde van 100 LI voor de Gruppo Finanziario Tessile S.p.A.-Marus; La Banca Provinciale Lombarda, Pavia 06.08.1976, ter waarde van 100 LI voor de Associazione Commercianti della Provincia di Pavia; tenslotte de Banca Cattolica del Veneto, Vicenza 26.03.1976, ter waarde van 100 LI voor de Associazione Commercianti-Esercenti e del Turismo della Provincia di Vicenza.

BESCHOUWINGEN ROND DE MEDAILLE EDDY MERCKX

In de pers verschenen publiciteitsadvertenties voor de verkoop van een medaille Eddy Merckx. Het ligt geenszins in onze bedoeling de

verdiensten van onze beroemde sportfiguur in het gedrang te brengen. Trouwens dergelijke uitgiften zouden de verzamelaars moeten verheugen daar de verspreiding van herinneringsmedailles het beste bewijs is van de vitaliteit van hun verzamelobjecten.

De gouden eksemplaren (18 karaat) wegen 10 g, wat overeenkomt met 7,5 g fijn goud. Zij worden verkocht tegen 4.100 BF, B.T.W. inbegrepen, of 3.270 BF zonder B.T.W., wat betekent dat 1 g fijn goud 328 BF betaald wordt.

De zilveren medaille weegt 20 g, kost 1.000 BF, B.T.W. inbegrepen of 800 BF, zonder B.T.W., hetzij dus 40 BF voor 1 g zilver van 925/1000.

De aangekondigde oplagen zijn beperkt tot 20.000 eksemplaren uit goud en 30.000 eksemplaren uit zilver. In de veronderstelling dat alle eksemplaren verkocht worden moet de opbrengst van de operatie ruimschoots de 100 miljoen BF overtreffen.

De verkoopprijzen zijn beslist niet aan de lage kant, maar volledigheidshalve moeten we eraan toevoegen dat de uitgifte gebonden is aan een kontraktuele schenking aan het Belgisch Werk tegen Kanker. We kunnen een dergelijk initiatief tenzeerste toejuichen, hoewel we het jammer vinden dat de omvang of de belangrijkheid van de schenking niet duidelijk gesteld werd.

Er is echter nog een ander punt waarover we ons zorgen maken, te weten het feit dat deze medaille als *officieel* voorgesteld wordt. We twijfelen er niet aan dat deze hoedanigheidsaanduiding niet lichtzinnig aangenomen werd. Het officieel karakter van de uitgifte is — en terecht — in de ogen van de verzamelaar van kapitaal belang.

In een schrijven van 10 januari 1977 vroegen we aan het Belgisch Werk tegen Kanker ons de naam van het organisme of de autoriteit kenbaar te maken die aan deze medaille het aangekondigde officieel karakter gegeven heeft. Op dit schrijven ontvingen we geen antwoord zodat we onze vraag om uitleg hernieuwden in een aangevendend schrijven van 25 januari 1977. Dit keer ontvingen we volgend antwoord (vertaald):

«Ik heb Uw aangetekend schrijven van 25 januari 1977 goed ontvangen en bevestig U dat Uw brief van 10 januari overgemaakt werd aan de Numismatica S.A., Suisse, uitgever en juridisch verantwoordelijke van de medaille Eddy Merckx.

Ik dring bij deze vereniging aan opdat zij U in de kortst mogelijke tijd van antwoord zou dienen ».

Tevergeefs wachtten we op het antwoord van deze vereniging Numismatica. Op 1 en 11 februari jl. vroegen we aan het Belgisch Werk tegen Kanker het juiste adres van de Zwitserse vereniging, maar ook deze twee brieven zijn nog steeds onbeantwoord.

MEDAILLE VAN PLANTIN DOOR MAY NEAMA

De medaille die wij U thans voorstellen is uitgegeven door de Monnaie de Paris en houdt zowel door het onderwerp als door de auteur verband met ons land.

May Neama was vroeger leerlinge en thans professor aan het Instituut voor Kunstambachten te Antwerpen. Uitzonderlijk begaafd op gebied van de tekenkunst, heeft zij talrijke opgemerkte en uiteenlopende prestaties op haar actief: ontwerpen van kostuums en toneeldekors (oa. voor de Koninklijke Vlaamse Opera, het Nationaal Theater, het Ballet van de 20ste Eeuw, het Ballet van Wallonië), illustraties van boeken waarvan sommigen uitgegeven in Amerika, affiches, publiciteitstekeningen, ontwerpen van tentoonstellingstands, muurschilderingen ondermeer voor talrijke schepen. Verder publiceerde zij verschillende albums gewijd aan ballet en gaf zij een belangrijk werk uit over de choreografische kunst.

Thans ontwierp May Neama een medaille die een Fransman herdenkt die tevens een van de beroemdste Antwerpenaars is, met name Christoffel Plantin. Geboren in de streek van Tours, vestigde hij zich rond zijn dertigste levensjaar omstreeks 1548 te Antwerpen. Begonnen als boekbinder richtte hij weldra een drukkerij op die de grootste zou worden uit de moderne tijd. Niet minder dan 16 drukpersen zorgden voor de gemiddelde uitgave van 44 werken per jaar, een fantastisch aantal voor die tijd. Die tijd was evenwel zeer woelig en Plantin zag zich gedwongen gedurende bijna een jaar naar Parijs uit te wijken. Hij werd er immers van beschuldigd een calvinistisch boek gedrukt te hebben. Gelukkig veranderden de tijden en kon Plantin zijn levenswerk realiseren, te weten de beroemde veeltalige Bijbel: acht monumentale boekdelen in Latijn, Grieks, Hebreeuws, Arameens en oud-Syrisch. Gefinancierd door Filips II leverde de verwezenlijking van deze Bijbel hem de bestelling en het quasi monopolie op van liturgische boeken in Spanje. Zijn schoonzoon Moretus zette zijn werk voort en diens afstammelingen hielden gedurende drie eeuwen het bedrijf gaande. In 1876 stond Edouard Moretus het huis en de ganse inboedel af aan de stad Antwerpen die er het Plantin-Moretus Museum van maakte, een van de bezienswaardigheden van de metropool.

De voorzijde van de medaille stelt het portret voor van Christoffel Plantin, naar een portretschilderij van Rubens die zich daarvoor inspireerde op een gravure van Goltzius. Links en rechts van het portret staat volgende zin afkomstig uit een brief die Plantin in 1582 schreef aan Cayas, de secretaris van Filips II, en waarin hij herinnerde aan de moeilijkheden die hij ontmoette: « J'ay plus grand espoir en la postérité / que des vivants présentement en ce monde ».

Op de keerzijde staat de kathedraal van Antwerpen, omgeven door huizen, en is ook de Schelde afgebeeld waarop schepen varen die de boeken van Plantin in alle richtingen verspreiden. Bovenaan de toren van de kathedraal is de « gulden passer » aangebracht, het embleem van Plantins onderneming. Langsheen de medaillerand staat de zin die Plantin uitsprak op zijn doodsbed: « Enfants, tenez toujours paix, amour et concorde ensemble » (1).

M. COLAERT

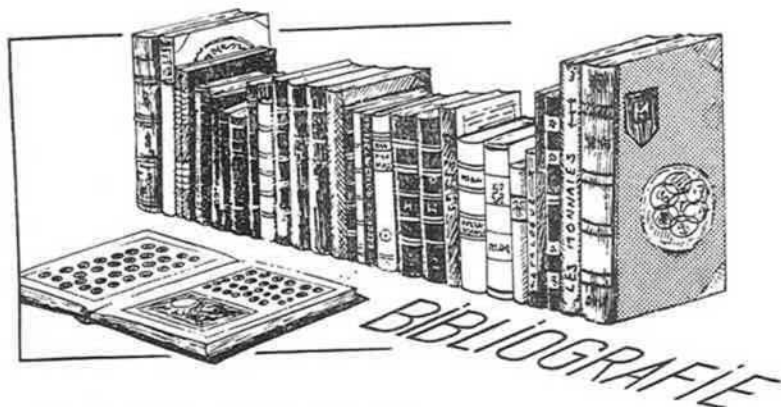
(1) Deze tekst is geïnspireerd op twee artikels verschenen in *Bulletin du Club français de la Médaille*, eerste trimester 1975: « Un grand typographe, Christophe Plantin » door Léon Voet, conservator van het Plantin-Moretus Museum en « May Neama » door Roger Avermaete, lid van de Koninklijke Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België.

MEDAILLE JAMES ENSOR

Naar aanleiding van twee retrospectieve tentoonstellingen van schilderijen van James Ensor, respectievelijk gehouden in de Art Chicago Institute te Chicago (einde 1976) en in het Salomon R. Guggenheim Museum te New York (begin 1977), geeft de N.V. Fibru, Edmond Rostandstraat 59, 1070 Brussel (P.C.R. nr. 000-0017141-69) een gouden herinneringsmedaille uit met op de voorzijde het portret van de beroemde meester en op de keerzijde een gestyleerde adelaar, de Verenigde Staten van Amerika symboliserend.

De medaille werd ontworpen door de heer Harry Elström. Hoewel zij voornamelijk voor de Verenigde Staten bestemd is, werd van deze medaille een speciale oplage gemaakt van 250 genummerde exemplaren voorbehouden aan de Belgische verzamelaars en numismaten. De kostprijs van de medaille bedraagt 4.900 BF, B.T.W. inbegrepen. Voor nadere inlichtingen: N.V. Fibru.

BOEKBESPREKINGEN

VAN KEYMEULEN André en SUETENS Ivo : Munten en eretekens van het Koninkrijk België, 1831-1976. (Catalogus van de tentoonstelling ingericht in de Koninklijke Bibliotheek Albert I te Brussel van 12 februari tot 2 april 1977).

Al degenen van onze lezers die er de gelegenheid toe hadden zullen beslist deze zeer aantrekkelijke tentoonstelling bezocht hebben die ingericht werd in het kader van de manifestaties naar aanleiding van het 25 jarig ambtsjubileum van koning Boudewijn. Zowel voor de bezoekers van de tentoonstelling als voor hen die het bezoek niet konden brengen, zal de catalogus niet alleen een herinnering maar tevens een referentiewerk van grote kwaliteit blijven.

De inleidende teksten en de eigenlijke catalogusgedeelten zijn van de hand van twee auteurs.

De heer André Van Keymeulen nam het deel « Munten » op zich. Dit deel bevat twee totaal verschillende hoofdstukken. Het eerste is een volledig repertorium van alle Belgische munten die sedert 1832 effectief in omloop gebracht zijn. Dit betekent dat de stukken die, hoewel wettelijk voorzien, maar meestal ingevolge de economische omstandigheden slechts in een paar exemplaren vervaardigd werden, niet opgenomen zijn in de catalogus. Wij vernoemen hier bijvoorbeeld de stukken van 40 en van 20 frank met gelauwerd hoofd van Leopold I, waarvan de zeer hoge prijzen een duidelijk bewijs zijn van de aantrekkingskracht die zij op de verzamelaars uitoefenen. Het repertorium, samengesteld per regering, is voorafgegaan van een keuzebibliografie die, ondanks de eerder bescheiden kwalitatief, als zeer ver doorgedreven mag worden aanzien. Zij betekent misschien wel de essentiële inbreng van het werk. Naast de beschrijving van de munten, de vermelding van de data en de slagaantallen, wordt voor ieder munttype nogmaals de specifieke bibliografie vermeld. De

auteur geeft ook een opsomming van de wetten en besluiten houdende enerzijds de invoering en anderzijds de ontwaarding van munttypen.

Het tweede hoofdstuk van het deel « Munten » brengt een overzicht van de vorstenportretten op de munten van de Zuidelijke Nederlanden en het Koninkrijk België. Dit repertorium dat nog nooit gepubliceerd werd, bevat 170 verschillende muntstukken.

Het tweede deel van de catalogus handelt over de eretekens en is opgesteld door een groot specialist ter zake, de heer Ivo Suetens. In 221 nummers worden achtereenvolgens voorgesteld: de eretekens gesticht of hernieuwd tijdens het bewind van Koning Boudewijn, de eretekens van het Koninklijk Huis en deze die betrekking hebben op het Koninklijk Huis en tenslotte de eretekens die vroeger gesticht zijn en heden nog verleend worden.

Op 31 platen zijn alle tentoongestelde en gerepertorieerde munten met voor- en keerzijde naar ware grootte afgebeeld. Dit geldt ook voor de eretekens, zij het dan op de helft van de werkelijke grootte.

Deze prachtige catalogus kan bekomen worden bij de Koninklijke Bibliotheek Albert I, Keizerslaan 4 te 1000 Brussel tegen de prijs van 350 BF.

M. COLAERT

TIJDSCHRIFTENNIEUWS

De Beeldenaar, Munt- en penningkundig nieuws

— 1ste jaargang, nr. 1, januari 1977 :

A. T. PUISTER, De muntslag in Noord-Brabant door de eeuwen heen.

A. J. DE KONING, Penningen van Geer Steyn. Nieuws van 's Rijks Mint.

A.J.B.v.L.S., Een Ierse Oranjepenning.

Muntennieuws, nieuwe uitgaven.

17de FIDEM congres in Boedapest.

Boeken.

Verenigingsnieuws.

Tijdschriften.

Maandelijks Tijdschrift voor Numismatiek

« Numismatica Leuven »

— 4de jaargang, nr. 1, januari 1977 :

Hoe munten reinigen?

Bemerkingen bij de numismatische tentoonstelling « Edele Brabant » te Brussel.

Recordprijzen voor zeldzame munten in prachtige staat.

Lijst der personen op wiens naam tijdens het Romeins Keizerrijk munten werden uitgegeven (V).

- 4de jaargang, nr. 2, februari 1977 :
Reeksen muntstukken « Fleur de coin » 1976.
Wij lezen voor U...
Het Penningkabinet van de Belgische Staat.
Historische gebeurtenissen, weergegeven op penningen uit de Nederlanden.
Diefstal van een belangrijke muntverzameling.
- 4de jaargang, nr. 3, maart 1977 :
Penning met de afbeelding van de onthoofde graven Egmond en Hoorne.
De tweede muntenveiling van het huis Williame.
De noodmunten van Westfalen (1921-1923).
Vraag en antwoord.

« **Echo Numismatica** » **maandelijks tijdschrift Afdeling Tienen**

- 9de jaargang, nr. 1, januari 1977 :
Ons duur Sint-Nicolaasgeschenk van 1976.
Herrie om het Oostenrijkse « Duizendje ».
Oostenrijkse dukaten gemunt uit smokkelgoud.
De Kelten en hun geld.
Pseudo-munten : hebben zij werkelijk een kans ?
- 9de jaargang, nr. 2, februari 1977 :
De muntensets België 1976.
Reeksen muntstukken « Fleur de coin » 1976.
De belangrijke diefstal van munten te La Roche.
De groeicrisis van het bankbiljet (samenvatting uit het werk *De Belgische Frank*, door Dr. V. Janssens).
- 9de jaargang, nr. 3, maart 1977 :
G. B. DEVOS, Dubbele adelaar en vrijmetselarij.
J. RUMMENS, De historische achtergrond van een populair volkslied « Piet Heyn en de zilvervloot ».
Wie het kleine niet geert...
Een echt Franstalig stukje van 20 ct. 1954 te koop !
Kwartje weldra ontmunt en halve frank in ander metaal.
Straks weer munten van 20 en 50 frank.
Munthof verwerkte 412 ton metaal in 1976.
Drie soorten 250 F-stukken 25-jarig ambtjubileum van koning Boudewijn.
Historische bankbriefjes.

9de Conferentie van de Muntmeesters.

De muntmeesters van 15 Europese landen zijn verenigd in een groepering die om de twee jaar een conferentie belegt, gewijd aan de studie van gemeenschappelijke problemen. Deze landen zijn in alfabetische volgorde : België, Duitse Bondsrepubliek, Finland, Frankrijk, Griekenland, Italië, Nederland, Noorwegen, Oostenrijk, Portugal, Spanje, Turkije, Verenigd Koninkrijk, Zweden en Zwitserland.

De vorige conferenties werden gehouden te Lausanne in 1962, te Munchen in 1964, te Wenen in 1966, te Stuttgart in 1968, te Oslo en te Stockholm in 1970, te Londen in 1972 en te Parijs in 1974. De volgende bijeenkomst zal plaats hebben te Rome in 1978.

De 9de conferentie ging van 20 tot 21 september 1976 door te Brussel. Zij werd voorgezeten door de heer Robert Vogelee, Muntmeester van de Koninklijke Munt van België, en verenigde 47 officiële deelnemers afkomstig uit 29 landen alsook 90 afgevaardigden uit de industriesektor.

Naar aanleiding van deze geslaagde werkvergadering liet de heer Vogelee voor zijn collega's een bronzen medaille slaan. Zij is van de hand van de heer Harry Elstrøm en is de eerste medaille die in de nieuwe Brusselse Munt vervaardigd werd met de nieuwe hydraulische persen. De voorzijde stelt het keerzijde-ontwerp voor dat de kunste-

naar in 1968 indiende voor het nieuw muntstuk van 10 frank. Op de keerzijde: het kenteken van de conferentie, t.w. de letters CDM (afkorting van het Latijnse Colloquium Directorum Monetis), en het omschrift BRVXELLA-MCMLXXVI.

Gewicht van de Belgische muntomloop.

In ons nummer 4 van 1976 deelden wij mee uit welk aantal muntsoorten de binnenlandse geldomloop samengesteld was. De heer André Lecocq uit Montignies-sur-Sambre berekende het gewicht van het aantal Belgische munten in omloop op 30 april 1976 :

390.166.000	stukken van 0,25 F	aan 1,80 g	maakt	702.298.000 g
333.447.000	stukken van 0,50 F	aan 2,75 g	maakt	916.979.250 g
1.032.352.000	stukken van 1 F	aan 4,00 g	maakt	4.129.408.000 g
465.032.000	stukken van 5 F	aan 6,00 g	maakt	2.790.192.000 g
148.507.400	stukken van 10 F	aan 8,00 g	maakt	1.188.056.000 g
5.977.240	stukken van 100 F	aan 18,00 g	maakt	107.590.320 g
1.648.000	stukken van 250 F	aan 19,00 g	maakt	41.200.000 g
			totaal :	9.875.724.370 g

Uit de berekening blijkt dat iedere Belg theoretisch over ongeveer 1 kilogram aan muntstukken beschikt. Het gewicht vertegenwoordigt een bedrag van niet minder dan 6.116.575.000 frank.

Rivierenamen als munteenheden.

Onlangs schafte Angola de escudo af als munteenheid. De escudo werd vervangen door de Kwanza, onderverdeeld in 100 Swei. Deze namen zijn ontleend aan de grootste Angolese rivier met zijn bijrivier.

Penning « Pacificatie van Gent ».

Ter gelegenheid van de 400ste verjaardag van de Pacificatie van Gent, geeft de Afdeling Gent van het E.G.M.P. duizend bronzen penningen uit. Deze penningen zijn uitsluitend te koop (prijs : 125 BF) op de maandelijkse vergaderingen van de afdeling (derde zondag van de maand). Er worden geen exemplaren per post verstuurd !

Aanstaande salons van de S.N.P.R.

De Société Numismatique de Paris et sa Région zal op de zaterdagen 26 maart en 22 oktober 1977 haar numismatische salons houden in het PLM St. Jacques, boulevard St. Jacques 17 te Parijs XIVe, telkens van 9 tot 18 u. zonder onderbreking. Voor nadere inlichtingen : Mevrouw Charton, rue Désiré Charton 4 te 93.100 Montreuil (tel. : 2870093 nà 18 u.).

Numismatisch Kongres te Autun.

Het jaarlijks numismatisch kongres van de Société française de Numismatique heeft dit jaar plaats op 4 en 5 juni te Autun. De organisatie berust bij de Société Eduenne des Lettres, Sciences et Arts. Bij die gelegenheid gaat in het Musée Rolin te Autun een numismatische tentoonstelling door.

Ravensteinse 5-Taler.

Door de actieve vereniging « Stichting De Vorstenburg » wordt een 5-Taler uitgegeven ter gelegenheid van het ingebruiknemen van het gerestaureerde stadhuis. Tegelijk wordt een hommage gebracht aan de eerste en de laatste « Heer » van het Land van Ravenstein. De uitgifte van de penning geschiedt onder controle van de Gemeente Ravenstein. De 5-Taler heeft een middellijn van 37 mm. De voorzijde stelt het portret voor van Karel Theodoor van Sultsbach, keurvorst van de Palts-Beieren en laatste landsheer van Ravenstein. De Taler wordt geslagen bij 's Rijks Munt te Utrecht en verschijnt in goud (100 eks.), in zilver (2.000 eks.) en in koper-nikkel (5.000 eks.). De respektievelijke prijzen zijn (onder voorbehoud) 325, 60 en 10 gulden, BTW inclus. Bestellingen geschieden door storting van het verschuldigde bedrag op giro 260442 t.n.v. de Stichting « De Vorstenburg », postbus 295, Uden N.Br., Nederland.

Productie van de Koninklijke Munt van België in 1976.

1976 betekende voor de Koninklijke Munt een uitzonderlijk jaar. Vooreerst werden het nieuw gebouw aan de Pachecolaan en het nieuw materiaal in gebruik genomen en vervolgens was er de speciale aanmuntung ter gelegenheid van het 25 jarig ambtsjubileum van koning Boudewijn.

Ondervraagd over de productie van de Koninklijke Munt in 1976, deelde de Minister van Financiën mee dat de Munt voor 1976 88.400.000 courante muntstukken vervaardigde, te weten 1.700.000 stukken van 10 frank, 9.700.000 stukken van 5 frank, 61.000.000 stukken van 1 frank en 16.000.000 stukken van 50 centiem. Verder sloeg de munt nog 94.205 gouden herdenkingsmedailles met Franstalig omschrift, 105.795 met Nederlandstalig omschrift en 318.187 met Latijns omschrift. De productie van de zilverstukken van 250 frank bedroeg : 1.000.000 exemplaren met Franstalig omschrift en evenveel exemplaren met Nederlandstalig omschrift. Tenslotte werden ook nog 34.577 stukken van 250 frank aangemunt, speciaal bestemd voor de verzamelaars. Deze totaalproductie eiste de verwerking van 360 ton onedel metaal, 49 ton zilver en 3 ton goud.

Traditiegetrouw vervaardigde de Brusselse Munt ook de stukken bestemd voor het groothertogdom Luxemburg : 2,5 miljoen exemplaren van 10 francs, 1 miljoen exemplaren van 5 francs en 2 miljoen exemplaren van 1 franc.

Een bemerking nog : zoals reeds in 1975 het geval was, werd ook vorig jaar het muntje van 25 centiem niet meer geslagen. Eigenaardig is toch dat de productie van de stukken van 50 centiem voortgezet werd hoewel de kostprijs van de fabricatie de nominale waarde overtreft !

7de muntveiling De Mey, Brussel 12 maart 1977.

Een grote massa belangstellenden waren opgekomen voor de veiling van 19de en 20ste eeuwse munten. De munten van het koninkrijk België werden uiteraard zeer betwist en veranderden vlot van eigenaar. Dit maakte dat voor bepaalde zeldzaamheden relatief hoge prijzen geboden werden. Volgende lijst vermeldt dergelijke stukken ; het eerste cijfer is de schattingsprijs, het tweede de verkoopprijs : Leopold I, 5 francs 1832, randschrift A, TB/TTB : 9.000 - 15.000 BF. Leopold I, 1 franc 1834 en 1835, TB en TB/TTB : 3.500 - 15.000 BF. Leopold I, 1 franc 1844 en 1840, TB : 3.250 - 11.000 BF. Leopold I, 1/2 franc 1843 en 1/4 franc 1844, B/TB en TB : 1.600 - 8.000 BF. Leopold I, 10 francs goud 1849, TTB : 42.000 - 75.000 BF. Leopold I, 1 franc 1850, TB/TTB : 10.000 - 25.000 BF. Leopold I, 5 centiem 1856 NL, brons, SUP : 7.500 - 24.000 BF. Leopold III, 5 frank 1947 NL, SUP : 12.500 - 24.000 BF.

Inlichtingen gevraagd.

De heer Jean Nivaille, Jupiterlaan 171, bus 10 te 1190 Brussel maakt een studie over de muntslag van de Gens Licinia en zou graag in contact komen met de eigenaars van een denarius van P. CRASSVS M.F. (54 vóór Chr.), referentie : *Babelon* nr. 18 en *Sydenham* nr. 929

* *

De heer J. Moens, Colmarstraat 16 te 2700 Sint-Niklaas, maakt een studie over de Latijnse Muntunie, en vraagt hierbij de leden om hun medewerking voor twee punten :

1. Wie van de leden is op de hoogte van het bestaan van medailles, geslagen voor de Latijnse Muntunie ?
2. Wie van de leden beschikt over de « Rapports de l'Administration des Monnaies et Médailles au Ministre des Finances de la République française », of weet waar deze documenten kunnen worden geraadpleegd ?

* *

In het tijdschrift « *Le Numismate* » 1860-1864, verscheen de vermelding over een Karolingische muntvondst verricht te Ekeren bij Antwerpen. De heer V. E. Wauters, Den Geer 6 te 2070 Ekeren (tel. 031/41.62.28) vraagt of iemand hem tegen vergoeding een fotokopie kan bezorgen van het desbetreffend artikel of hem meer inlichtingen kan verstrekken over deze vondst.

De valse stukken van 100 frank.

In een recent artikel, verschenen in het dagblad *Le Soir* en handelend over de oude werktuigen uit het Munthof van Sint-Gillis, herinnert de heer Lucien Nicaise eraan dat in 1951 een dokter in de rechten valse stukken van 100 frank vervaardigde die zo perfect leken dat alleen een onvoorstelbare onvoorzichtigheid van zijnentwege de zaak aan het licht bracht. Inderdaad, de valsmunter kocht zijn edel metaal bij dezelfde leverancier als de Belgische Staat. Nadat hij de munt-schijfjes vervaardigd had wou hij aan zijn leverancier de muntplaten terug verkopen. Deze laatste merkte op dat de dikte van de muntplaten en de doormeter van de uitgesneden schijfjes precies overeenstemden met de afmetingen van de stukken van 100 frank en bracht onmiddellijk de overheid op de hoogte van zijn bevindingen. Het artikel vermeldt tevens dat de valse stukken een kleine onvolmaaktheid tonen op de kant. Wie kan ons meer bijzonderheden verstrekken over deze onvolmaaktheid?

8ste muntenteiling Sobelar, Brussel 5 maart 1977.

De achtste muntenteiling van de p.v.b.a. Sobelar die op 5 maart jl. voor een bevredigende opkomst plaats vond, bevestigde enerzijds de reeds eerder waargenomen terugkeer naar normale en redelijke prijzen en anderzijds het regelmatig wraken van stukken in minderwaardige staat van bewaring. Beide vaststellingen alsmede het opgemerkte wegblijven van speculanten op de veilingen zullen de echte numismaat-verzamelaar verheugen.

Opvallend was de weinig belangstelling voor de buitenlandse munten. Daarentegen gingen de loten Belgische munten en de stukken geslagen voor de verschillende provincies van de Zuidelijke Nederlanden vlot van de hand. Behoudens het stuk van 5 centiem, Leopold I, 1864 (schattingsprijs : 400/600 BF) dat 1.500 BF haalde, de gouden reaal van Filips II voor Gelderland (schattingsprijs : 50.000/60.000 BF) die 85.000 BF opbracht en het lot van drie Statenstuivers 1577 voor Brabant, Gelderland en Henegouwen dat 1.800/2.500 BF geschat werd en uiteindelijk voor 14.000 BF geveild werd, werden de schattingsprijzen zelden overtroffen. Als uitschieters vermelden wij nog een gouden leeuw van 1790 (200.000 BF), een stuk van 25 francs, Leopold I, 1848 (90.000 BF) en een 1/6 stater in elektrum van Lesbos (95.000 BF).

Veilingen ingericht door de leden van het A.I.N.P.

3 mei 1977	: Banque Leu te Zürich, Zwitserland.
25 mei 1977	: Sotheby te Londen, Groot-Brittannië.
10 juni 1977	: Sotheby te Zürich, Zwitserland.
13-16 juni 1977	: Superior Stany and Coin te Beverly Hills, U.S.A.

13-18 juni 1977
17-19 juni 1977
22 juni 1977
8 juli 1977
13 juli 1977
8 oktober 1977
7-12 november 1977

Wendt K. G. te Wenen, Oostenrijk.
Henry Christensen te Madison, U.S.A.
Sotheby te Londen, Groot-Brittannië.
F. and L. Katen te Colesville, U.S.A.
Sotheby te Londen, Groot-Brittannië.
Jean De Mey te Brussel, België.
Wendt K. G. te Wenen, Oostenrijk.

RUILBEURZEN

Wie richt in
Wat
Waar
Wanneer
Prijs deelneming

Numismatische Kring Hasselt.
10de internationale numismatische dag.
Cultureel Centrum Hasselt, Kunstlaan 5.
zondag 2 oktober 1977 van 9 tot 18 u.
200 BF per tafel te storten op rekening
nr. 001-0485518-12 van de Numisma-
tische Kring Hasselt, c/o de heer Martin
Schreurs, Elfde Liniestraat 1 te 3500
Hasselt.

TE WEERHOUDEN DATA

2 april 1977
3 april 1977
23 april 1977
1 mei 1977
19 mei 1977
17-18 september 1977
2 oktober 1977
2 oktober 1977
8 oktober 1977
22 oktober 1977
11 november 1977
20 november 1977

5de internationale numismatische dag te
Gent.
ruilbeurs te Tilburg.
numismatische dag te Luik.
internationale muntenuilbeurs te Leuven.
1ste internationale numismatische ruil-
beurs te Dendermonde.
numismatisch week-end te Couvin.
ruilbeurs te Tilburg.
10de internationale numismatische dag te
Hasselt.
veiling De Mey te Brussel.
salon van de Société Numismatique de
Paris et sa Région.
internationale numismatische ruilbeurs te
Tienen.
ruilbeurs te Tilburg.